

OUD BROEK.NL

DECEMBER 2017

-
- *De vele levens van Jan Boom*
 - *SDOB: een veld vol greppels*
 - *Eénzelfde doodkleed voor allen*

Op de voorpagina:

Het Dee met de brug bij het kerkhof omstreeks 1900.

Credits foto's op de rechterpagina:

De kaasmakerij en het opkomende klaverland (1978): Rob Josselet

Koestal: (1981): Wim Ruigrok

Het Verdrongen Land van Saeftinghe (1982): Wout Berger

COLOFON

Het bestuur van Vereniging Oud Broek in Waterland:

Naam	Positie	E-mail	Telefoon
Jaap Wortel	Voorzitter	<i>jaap.wortel01@gmail.com</i>	020-4031216
Jan Maars	Projecten, Rondleidingen	<i>j.maars@hotmail.com</i>	020-4031118 06-53923773
Hillie Honingh	Penningmeester	<i>hilliehoningh12@gmail.com</i>	020-4031567
Jan Hoetmer	Bestuurslid Beschermd Dorpsgezicht	<i>sanjan65@hetnet.nl</i>	020-4031614

Medewerkers: Studio Hans Mulder, Hanneke de Wit, Aagje Bruijn, Sytze Boschma (redactie)
Nico Merkelijn (fotograaf), Speed-O-Print (drukwerk).

Correspondentieadres: Vereniging Oud Broek in Waterland, Nieuwland 8a,
1151 BA Broek in Waterland

E-mail: info@oudbroek.nl • <http://www.oudbroek.nl> • Rabobank: NL44RABO 0310 7021 94

Lidmaatschap: Binnen postcode 1151 € 12,50, buiten € 15,00. Aanmelden via de website.

ISSN: 2211-8675

Wetenschappelijk onderzoeker. Milieu-activist. Bioboer. Herder en fokker van schapen. En coördinator agrarisch natuurbeheer. Jan Boom was het allemaal.

Met de klok mee: de kaasmakerij, het opkomende klaverland, met de pinkenbul in de koestal en schaapherderstijd in het Verdrongen Land van Saeftinghe.

Gouden Jaren aan het Roomeinde

Jan Boom woonde vijftien jaar lang in Broek in Waterland en ja, daar kan hij best iets over vertellen. We spreken af in café De Karpershoek bij het CS in Amsterdam, waar hij vroeger vaak kwam met collega-actievoerders. "Kijk, daar in die hoek zaten wij altijd."

Hij komt uit Twente, vertelt hij nadat de koffie is besteld, studeerde fysische chemie in Utrecht en werkte daarna als onderzoeker in het Antonie van Leeuwenhoek Huis (Nederlands Kanker-instituut) in Amsterdam. Het waren de jaren zestig, een periode van grote zorgen over aantasting en vervuiling van het milieu. "Er stond veel ernstigs te gebeuren," zegt Boom.

Als onderzoeker had hij een hoofdstuk afgerond - er was ander werk te doen. Jan zegde zijn baan op en stapte over naar de toen net (in 1965) opgerichte Vereniging tot Behoud van de Waddenzee. "We voerden protestacties tegen de plannen voor inpoldering van de Waddenzee,

ondermeer van het Balgzand ten zuiden van Texel, en voor sanering van de Rijn die giftige stoffen naar de zee voerde.”

Intussen zocht hij ‘een fijne plek om te wonen’, die hij in 1969 vond in de vervallen boerderij Zuidwijck aan de Eilandweg in Broek in Waterland. In Harlingen, waar de Waddenvereniging zit, had hij ‘door de week een bed’.

In Broek in Waterland viel Jan Boom met zijn neus in ‘de actieboter’ – de strijd tegen de dagelijkse komst van grote hoeveelheden giftig afval uit Amsterdam naar de Volgermeerpolder en ‘Weg met de weg’ tegen verbreding in het dorp van de N 247 tot vierbaansweg. Over de Volgermeer praat hij niet graag. “Te veel mensen lieten zich van hun slechtste kant zien,” zegt hij. Ook over het al dan niet verbreden van de autoweg die ons dorp in tweeën deelt, waren de meningen verdeeld. Hoe dan ook: de vierbaansweg is er niet gekomen en anno 2017 gooien plannen voor een onderdoorgang hoge ogen. Boom kende intussen zo ongeveer het hele dorp; hij vond de Broekers over het algemeen ‘toegankelijk en vrolijk gestemd’.

Eén van de contacten die hij actievoerend had opgedaan, was dat met melkveehouder Jan van der Snoek, die bij vrijwel alle verenigingen zat en in van alles actief was. Jan had een boerderij aan het Roomeinde (waar nu zijn schoonzoon Rikus Geugjes woont), drie kinderen, maar geen opvolger. Dat voelde hij des te pijnlijker, toen hij in 1976 een natte koeienstaart over zijn ogen kreeg en een jaar uit de running was.

Zou het niet geweldig zijn als Jan en Jan gingen samenwerken? Jan Boom zou het boerenvak leren van Jan van der Snoek. Omgekeerd zou Boom, die intussen aardig wat wist van biologische landbouw, Van der Snoek helpen het bedrijf de bio-kant op te sturen. In 1977 gingen de handen op elkaar; Boom vertrok bij de Waddenvereniging. Afsproken werd dat hij plaats zou maken op de boerderij als een van de kinderen van Van der Snoek alsnog besloot erin te stappen. “Het werd een geweldige tijd,” zegt Jan Boom. “We waren heel verschillend, maar konden het goed met elkaar vinden.”

Geen kunstmest

Ze hadden rond vijftig koeien. Boom vertelt dat ze geen kunstmest gebruikten, de belangrijkste stap op de weg naar biologische landbouw. Hij laat een foto zien van hen samen, jeugdig nog, nauwgezet bezig de opkomst van klaver en kruiden in het grasland te onderzoeken. “Door die klaver en kruiden kreeg je fantastische kaas, mooi geel-oranje en heerlijk van smaak. Die verkochten we in onze boerderijwinkel - we hadden het bedrijf ‘De Domme Dirk’ genoemd - en aan afnemers van buiten. De kaas was een echt klantenbindertje.” Beroemd om hun kaas, gaven beide boeren Jan kaasmaak-les aan leerlingen van landbouwscholen. “De mensen zagen, dat biologische teelt fantastische producten kan opleveren.”

Volgens Boom was hun bedrijf één van de pioniers voor latere eko-bedrijven. Ze kregen veel stagiaires over de vloer, die hartelijk welkom waren en doorgaans een tijdje bleven. Kon allemaal. Ze kwamen niet alleen uit ons land, maar ook uit Frankrijk, Ierland. Jan: “Ze namen kennis mee naar huis, gingen daar ook biologisch aan de slag. Met velen heb ik nog contact.” Een groots succesnummer had de plaatsing moeten worden van een biogasinstallatie, waarin gas en electriciteit worden gemaakt van mest. “De gemeentelijke toestemming was op een haar na rond, de financiering was in orde, maar toen konden de burens protesteren dankzij een procedurefout,” vertelt Jan. “Het Roomeinde valt onder het Beschermd Dorpsgezicht en daar

Het Verdrongen Land van Saeftinghe

was even geen rekening mee gehouden. Ze organiseerden, helaas met succes, een protestactie.” De biogasinstallatie is er wel gekomen, bewijst een foto die Jan bij zich heeft - maar dan in Assendelft.

Alsnog opvolging

Begin jaren tachtig besloot Leny, een dochter van Jan van der Snoek, in het boerenbedrijf te stappen en Jan Boom stapte er, zoals afgesproken, uit. Bij zijn afscheid kreeg hij een geschreven herinnering van zijn compagnon. Samen, staat erin, kozen ze ‘niet voor geld, wel voor idealisme. Jan, bedankt voor alles - je vriend Jan’. Jan van der Snoek is in 1997 overleden na het bedrijf nog ruim tien jaar met succes te hebben geleid.

Boom zocht en vond een ander avontuur; hij ging in Zeeuws-Vlaanderen schapen hoeden. Met een hond, precies zoals we ons dat voorstellen. “Niet gemakkelijk hoor, helemaal niet. ‘s Zomers zit je in de schorren en kwelders, ‘s winters zijn de dagen kort, dan moet je zorgen dat de schapen op tijd binnen zijn.”

Vier jaar lang liep hij schapenhoedend in het Verdronken Land van Saeftinghe waarvan hij een groot deel had gepacht. Dat was niet meer nodig toen op de nieuwe deltadijk rasters en hekken werden geplaatst. Konden de schapen niet meer wegllopen. De schapen zelf lieten Jan niet los: Boom heeft daar nog een jaar of tien met een compagnon een schapenbedrijf gehad, dat was gegroeid van ongeveer tweehonderd naar ruim zeshonderd oaien.

En toen - toen keerde hij terug naar Waterland, niet meer naar Broek, maar naar Ransdorp. Hij was er - ook weer tien jaar - coördinator van Vereniging Agrarisch Natuurbeheer en pleitbezorger van Waterlandse streekproducten. De vereniging geeft adviezen over duurzame landbouw en weidebeheer. Jan, die nu 77 jaar is en in Amsterdam woont: “Dat sloeg aan: het werd breed gedragen. De boeren in Waterland hebben een open instelling.”

Hanneke de Wit

Oprichting Boerenleenbank

Broek in Waterland. De staatscourant no. 198 vermeldt onder meer de statuten van de op te richten Boerenleenbank alhier. Spoedig zal nu een vergadering worden belegd ter verkiezing van een definitief bestuur en tevens een boekhouder..

Bron : Schuitemakers Purmerender Courant, 8 juli 1907

Voetbalclub SDOB werd opgericht om 'onze jongeren' uit het café te houden. Maar na het spel en de koude wasbeurt, hadden ze juist behoefte aan warmte en gezelligheid. Trouwens, ook de avond ervóór smaakte een biertje best.

Een (te kort) veld vol greppels en een waterton als douche

"Je werd gekeurd door dokter Parrée," vertelt Adrie Beunder. "Je moest een paar diepe kniebuigingen maken en je longen werden getest. Dat was het zo ongeveer – en als het in orde was, mocht je als aspirant naar SDOB, onze voetbalclub. Bijna alle jongens gingen 'op voetbal'!"

Adrie Beunder (85) houdt zich al zijn leven lang bezig met de geschiedenis van Broek in Waterland. Hij heeft een enorm aantal boeken, foto's, krantenknipsels en door hem gemaakte tekeningen en schilderijen. Het verhaal van SDOB bewaart hij in twee vuistdikke multo-mappen.

Adrie denkt dat hij een jaar of twaalf was, toen hij bij SDOB begon, op het veld achter de lagere school aan het Roomeinde. "Eerder was er al een clubje, VDW (Verenigd Door Wilskracht) dat aan het Zuideinde speelde, op de plaats waar nu twee-onder-een-kapwoningen staan."

Die club was ter ziele toen in 1926 dominee Rensink werd beroepen in de Gereformeerde Kerk. Hij zag een mooie taak in het van de straat en uit het café houden van 'onze jongeren'. Dat deed hij eerst door een knapenvereniging op te richten, die onder meer uit kamperen ging.

Op 1 maart 1928 volgde de oprichting van voetbalclub SDO: Samenspel Doet Overwinnen. De B kwam er later bij, toen bleek dat elders al een SDO actief was. SDOB, Sterk Door Onderling Begrip, heet de bijna negentig jaar oude vereniging sindsdien. In het begin speelden ze niet in de competitie, maar 'wild', d.w.z. vriendschappelijk.

Dat 'vriendschappelijk' was eigenlijk ver te zoeken, zegt Cor van Zanen in het jubileumboek uit 1988, toen SDOB zestig jaar bestond. Cor, geboren in 1915, herinnerde zich dat ze nog korte tijd aan Keerengouw speelden, voordat ze verhuisden naar het Roomeinde. Daar hebben ze het ruim dertig jaar uitgezongen, al was het veld te kort en lagen er greppels, die ze met takkenbossen moesten dichtgooien.

Cor, die aan De Erven woonde, zag er Chris Tinkenberg, een van medeoprichters van SDOB, vaak aan het werk. "Lijnen trekken of iets dergelijks, dan ging ik hem vaak helpen." De kleedkamers waren bij elkaar geraapte barakken die Chris wel drie keer heeft opgebouwd. Ze waren een keer omgewaaid en een keer in de brand gestoken."

De voetballers wisten zich met water uit een ton, dat werd aangevoerd in melkbussen. Adrie Beunder heeft er eens een mooie tekening van gemaakt voor de achterpagina van het clubblad. We zien de jongens met tinnen kommen naar de ton rennen terwijl Jaap Kelderman er in zijn nakie in is geklommen. Kelderman, altijd 'in' voor een geintje, is later doelman bij Ajax geweest.

En het café waar dominee Rensink de jongens zo graag ver vandaan wilde houden? De jongens móesten er wel heen, om na die koude ton een beetje warm te worden. Cor: "Dan gingen we naar café Wiltenburg; daar was het goed toeven. We hadden ook vaak een feestavond. Voetbal had een centrale plaats in het dorpsgebeuren."

Ze kwamen in zijn jonge jaren ook wel in Concordia en bij Sijtje Visser, zegt Jaap Kouwenoord in het jubileumboek. "Trainer Piet Dil liet ons naar Monnickendam heen en weer lopen en daarna wat oefeningen doen in het café bij Sijtje Visser. Dat was ons clubhuis. En daarna? Ja, dat weet je wel." Adrie: "Na Piet Dil hebben we een heel goede trainer gehad, Cor Schut. Met hem zijn we in 1960 kampioen in de derde klasse geworden."

Meester Smit

"In het voorjaar van 1930 kwam meester Smit in het dorp als hoofdonderwijzer," vertelt Adrie Beunder. Hij stortte zich fanatiek op het voetbal, werd al snel bestuurslid, en was later jarenlang voorzitter van SDOB. "Kijk, op alle foto's van de voetballers zie je meester Smit staan, keurig in overjas en met hoed op."

Meester Smit leidde de thuiswedstrijden en schoot de terreinhuur voor. Hij maakte de opstelling, die bij kapper Bonten (waar nu de OBM zit) op de boom werd geprikt. Tinkenberg inde de contributie. De jongens waren best een beetje bang voor meester Smit, die de voetballers de avond voor de wedstrijd uit het café haalde.

Jaap Kouwenoord stond eens op zaterdagavond 'als een kachel bij Concordia voor'. "Meester Smit kwam langs en vroeg: moet dat jongens morgen ook voetballen?" Na het bevestigende antwoord sprak hij dreigend: "Als u niet goed speelt, staat u er niet meer in." Al zegt Jaap het zelf: hij speelde die zondag geweldig!

Peter v/d Klink, Mr. Smit, Henk Slegt, Jan van Gog, A.B. Reier Plas, Jan van Veldhoven, Jan van Riesen, Tom Spier, C. Slegt. Vooraan: Tom van Gog, Jaap van Rijn, Dick Kelderman, Jaap de Jongh

In de oorlogsjaren was het met het voetbal magertjes gesteld. "Je had geen schoenen meer en nauwelijks een bal, maar we gingen door," zegt Adrie. In de veewagen van Jaap Prijns gingen ze naar de uitwedstrijden – Purmerland, Jisp, Zaanse Boys, IJpendam. Kouwenoord: "Een paar banken erin en rijden maar. Meester Smit had een eigen fauteuil, een eigen positie." Na de oorlog gingen ze met gewone auto's of op de fiets.

Lieslaarzen

Intussen werd dat oude veld 'al slechter en slechter'. Jan van der Snoek vertelde in 1988, dat 'de toegang helemaal erbarmelijk was'. "Lieslaarzen moest je aan om droog over te komen. We begonnen dan ook te denken over een nieuw veld."

De Provincie werd ingeschakeld; een afgevaardigde die in regen en storm kwam kijken, had het meteen gezien: dat veld was niks meer. Nu het gemeentebestuur nog. Van der Snoek: "De raad telde twee tegenstanders, maar die waren er nog niet toen tijdens de vergadering om vijf over acht het ja-woord onder de hamer werd geslagen. Pas toen kwamen de opposenten binnen. Ja, dat besturen in zo'n dorp, dat weet wat."

In 1962 kreeg SDOB zijn nieuwe veld aan de Van Disweg, met een goede kleedruimte en kantine. De vereniging telde toen nauwelijks veertig leden; meestal waren twee senioren- en een juniorenteam actief. Tegenwoordig heeft de populaire voetbalvereniging 457 leden (131 senioren, 255 junioren en 71 leiders. Er spelen 29 teams waaronder twee meisjesteam).

Adrie Beunder heeft bijna tien jaar geleden, toen de club zijn tachtigjarig bestaan vierde, als veteraan op het oude veld gespeeld. "We moesten er met platte wagens heen, anders konden we er niet komen. Er was maar een half veld beschikbaar, met kleine doeltjes, het gras was niet gemaaid en er waren geen lijnen getrokken. In plaats daarvan lagen er rood-witte linten die aan je schoenen bleven hangen. Maar het was een geweldige dag."

Hanneke de Wit

*'Wij buitenmensen hebben niet nodig onderscheid te maken.
Op éénzelfde baar worden allen grafwaarts gedragen'*

Sic Transit...

Jaap, onze koster, tevens aanspreker en lijkbezorger, ondervindt den invloed van den ouden dag en heeft besloten zijn werk aan jeugdiger krachten over te geven. En met zijn laatste optreden verdwijnt wederom iets uit het eigenaardig verleden van Broek, dat nog poëzie verleent aan het heden.

Want er schuilt poëzie in de eenvoudige wijze, waarop wij tot nog toe onze dooden aan den schoot der aarde toevertrouwen, zonder de pompeuze pracht en praal, die bij stadsbegrafnissen wordt tentoongespreid en die wel getuigt van 's menschen ijdelheid, welke zelfs tot in het aangezicht van den dood hem in klasven verdeelt, doch die het hart koud laat.

Wij, buitenmensen, die elkander allen kennen, die met elkander medeleven en delen in elkanders lief en leed, die elkander nader staan dan menig stedeling kan begrijpen, wij hebben niet nodig onderscheid te maken; op éénzelfde baar worden allen grafwaarts gedragen, éénzelfde doodkleed dekt aller stoffelijk overschot en onze Jaap leidt elke begrafenisplechtigheid op dezelfde wijze. Alleen de meergegoede beloont de dragers wat milder, en de arme wordt 'uit liefde' gedragen. Dat is het al.

En nu heeft de oude Jaap het bijltje er bij neergelegd, nu zal hij ons nimmer meer komen verzoeken "ter begrafenis om als vriend in huis te zitten", nu behoort zijne typische verschijning tot het verleden.

En een deftige mijnheer met een hoogen hoed op het hoofd, en glimmende schoenen aan de voeten, zal voortaan ons de doodstijdingen brengen, misschien wel op een papiertje met een rouwrand, en aan de kwaliteit van het papier en de breedte van den rand zal men... Laat mij van vroeger tijden u verhalen.

Doodbrenger Jaap Wagemaker

In hunne Karakterschetsen, zeden en gewoonten van Nederlandsche mannen en vrouwen in het jaar 1816 wordt door G. Johnson en Kist de beschrijving gegeven van een Broeker begrafenis, die volgens de getuigenis van zeer bejaarde lieden juist is. Zij verhalen dat "de bekendmaking wanneer er iemand gestorven is, van welken stand hij ook zijn moge, door de doodbrengster geschiedt. Daarvoor fungeert voor kinderen en ongetrouwden eene vrijster, voor gehuwden eene getrouwde vrouw.

"Eene dag voordat het lijk ter aarde wordt besteld gaat de doodbrengster van huis tot huis om de hoofden der huisgezinnen, alsmede hunne vrouwen en die kinderen, die oud genoeg zijn om het lijk te kunnen volgen, tot deze plegtigheid uit te noodigen. De begrafenis heeft des middags te twaalf uur plaats, een half uur te voren treden diegenen, die verzocht zijn om in het middelend te zitten door een zij- of achterdeur van het huis van de overledene langzaam binnen; aan ieder van hun wordt naar rang van familiebetrekking zijne plaats aangewezen.

"In dit treurig vertrek, waar bijna alle vensters zijn gesloten, zoodat men malkanderen

nauwelijks onderscheiden kan, heerscht een doodschen stilte, welke telkens door zuchten en geweën wordt afgebroken, terwijl, om deze plaats nog droefgeestiger te maken, de klok of pendule, de spiegels en de glazen deuren met zwarte kleeden overdekt zijn.

“Het lijk staat in het voorvertrek, een anders zóó gewijde plaats, dat men nauwelijks een voet daarin durft te zetten; men wacht tot de klok van twaalf uur slaat. Nu treden de dragers, in 't zwart gekleed, binnen; één van hen zegt: “Daar het uur verstreken is, zullen wij met de zaken voortvaren”; dit wordt met stilzwijgen beantwoord.

“Daarop brengt men door de hooge voordeur, welke nu voor het eerst nadat men in het huwelijk trad wederom geopend wordt, het lijk statig naar buiten; men plaatst het op de lijkbaar; zoodra zulks verrigt is wordt dit bekend gemaakt met te zeggen. “Zij zijn gereed”. Nu staan de bloedverwanten op en gaan naar buiten; alle de anderen volgen langzaam en plechtig. Daarna komen de vrouwen; gewoonlijk zijn er zes of meer der naaste bloedverwanten, met een zwarte huid zoodanig bedekt, dat zij geheel onkenbaar zijn.

“Wanneer het lijk ter aarde is besteld, keert men in naar het sterfhuis terug. Slechts de naaste bloedverwanten treden het sterfhuis weder binnen voor het gebruiken van een

Besmettelijke ziekte

Broek in Waterland. Door onze gemeentegenesheer is alhier een geval van febris typhoidea geconstateerd. Nu deze besmettelijke ziekte hier haar intrede heeft gedaan, waarschuwen wij een ieder toch vooral de nodige voorzichtigheid te betrachten en geen ongekookte melk of water te drinken. Ook zorge onze huismoeders geen vaatwerk in slootwater te wasschen.

*Bron : Goedkoope Purmerender Courant,
10 augustus 1910*

broodje met een kop koffie, de overige rouwdragers verdwijnen, wanneer zij hunne woning hebben bereikt uit den stoet, die op deze wijze langzamerhand wordt ontbonden.

In de loop der tijden is dit gebruik eenigszins gewijzigd. Zo werd de taak der doodbrengster omstreeks 1855 overgenomen door een man, de voorganger van Jaap. Jaap heeft na de begrafenisplechtigheid nog het laatste gedeelte van zijne taak te vervullen, en ziet men hem in de namiddag de woningen binnentreden van de dragers en van hen, die naar burenplicht het lijk hebben afgelegd, om hun het loon te brengen dat, voor ieder zorgvuldig in een papiertje gewikkeld, te voren is gereed gelegd.

En nu heeft Jaap zijn steekje voorgoed aan den kapstok gehangen, en met hem missen wij niet alleen zijne typische kleeding, maar ook zijn onnavolgbaar stemgeluid, zijn bijzonder passend, ernstig-droef gelaat en bovenal zijne uitstekende bekendheid met alle familieverhoudingen, die voor den ambtenaar van den burgerlijken stand zooveel waard was. Doch morren wij niet. Hij heeft zijn rust verdiend. Dat hij die geniete totdat we ook eenmaal bij hem genoodigd worden om als vriend in huis te zitten. Moge echter die tijd nog verre zijn!

*Ingekort krantenartikel uit 1906, geschreven
door W. van Engelenburg*

Emmertjes water halen

Broek in Waterland. Dagelijks ziet men alhier verschillende ingezetenen met karren, emmers enz., die zich allen naar een der 2 regenbakken in ons dorp begeven, om water te fourageren. Dat dit voor de betrokken personen erg lastig is, laat zich dunkt ons zeer goed begrijpen. Een paar flinke 'buitjes' zouden ongetwijfeld allerwegen welkom zijn!

*Bron : Goedkoope Purmerender Courant,
10 september 1909*

Jeugdherinneringen

Geschreven door Johanna Egbertina Schoemaker, in 1894 geboren dochter van schoolhoofd Arend Schoemaker, met aanvullingen en commentaren van Nelly Catharina Bakker, in 1889 geboren dochter van dokter Bakker.

DEEL 3

De armen van Broek

Natuurlijk woonden er in Broek ook 'armen'. Industrie was er in 't geheel niet; een turfgraverij heeft eens een poging gewaagd tussen Broek en Zunderdorp, 't was niet van langen duur, geloof ik. Ik was toen trouwens niet zo erg jong meer. Vaste getrouwde boerenarbeiders waren er praktisch niet, wel enkele knechts bij de grotere staffersboeren. De boeren werkten met eigen volk en inwonende ongehuwde knechts, in de hooitijd kwamen de 'Duitse poepen', ook wel uit Oost-Nederland, en vond elke Broeker die wilde, wel wat te verdienen (ook aan de vreemdelingen). Maar 's winters waren ze zonder en aangewezen op de 'brijpot'. Met hun emmertjes en pannen zag je ze elke middag gaan. De meesten woonden aan de Jaagweg (de weg naar Monnikendam) en het armhuis stond aan de 'Kant', nog verder dan de kerk. Ze moesten dus het hele dorp door. Ze zullen wel niet elke dag brij hebben gekregen, maar 't werd zo genoemd. Je ging 'naar de brijpot'. Ook weduwen en invaliden e.d.

*Johanna Egbertina
Schoemaker*

Er waren wel vaste arbeiders bij sommige boeren. Bv Kees Nadort bij Klaver, Evert Lof bij Simon Pronk, Jac Butter bij Tessel, enz. Verdiensten: zes gulden per week, wat ook zo ongeveer een timmermans-knecht verdiende, hoe lapten ze het om rond te komen, al kostte alles veel minder? Zwaan 'verhuurde' in de achterkamer bij Jo Tolk 70 cents per week. Maar ze hadden meestal een lapje grond in huur, bv weeshuistuin, en wie zich er niet voor schaamde, ging 's winters naar de 'brijpot'. Ik zie de rijen vrouwen en soms mannen nog staan. Meestal viermaal per week: brij, erwtensoep, gewone soep en grauwe erwten met spek of bruinen bonen, ook gort. 't Eten was uitstekend, de minachting voor de kapucijners was algemeen. Je vond in de goot op de Laan vaak alles terug. Toen wij eens kapucijners aten en dat heel lekker vonden, zei onze loopjongen Jaap Slot: dat eet ik niet, ken ik van de brijpot wel krijgen. (NB).

Een staaltje van armenzorg uit die tijd is het volgende verhaal. In mijn klas zat een jongen, Henk Wiedemeier, niet van de rijke Wiedemeiers; zijn moeder was weduwe. Hij kon heel goed leren. Pa deed altijd heel erg zijn best een goede leerling door te laten gaan, meestal naar de Normalschool in Edam. Maar ja, deze moeder leefde grotendeels van de ondersteuning en 't armbestuur was niet om te praten. Henk kon boerenknecht worden en zo z'n moeder helpen. Zo gebeurde.

Maar twee jaar later kwam zijn broer, Adriaan, van school, en toen won Pa het pleit, want Adriaan was niet sterk genoeg voor boerenknecht; hij mocht onderwijzer worden. Henk was in alle staten van woede. Zo gauw hij oud genoeg was, tekende hij voor de militaire dienst.

'k Heb hem nog één keer teruggezien in Broek, in uniform, rumoerig en dronken. Ik was toen op de kweekschool. Ik heb nooit geweten wat er van deze jongen geworden is, maar heb er dikwijls aan gedacht.

De weduwe Wiedemeier (moeder van Henk en Adriaan) was schoonzuster van de 'grote' Kees Wiedemeier. Veel aan haar gelegen laten liggen, deed hij niet. Ze was dood- en doo-darm, verdiende wel eens wat bij met het oudste beroep in de wereld en werd daarom 'er wel op aangekeken'. Ze vertelde aan mijn ouders - ze was onder behandeling - dat ze dat deed voor haar jongens die ze 's avonds wel met een stuk steekraap voor de honger naar bed moest sturen. Zeg jij er wat van! Later is ze weer getrouwd met een van haar 'klanten' die veel dronk en vaak de boel kort en klein sloeg. Ze mocht dan van mijn moeder bij ons in de kelder waar oud serviesgoed stond, eruit halen wat ze nodig had. Haar jongens keken later niet meer naar haar om. Een was aan de drank en weg, de ander als onderwijzer te deftig, dacht zij, omdat zij maar met die gewone losse arbeider getrouwd was. Zij was later werkster bij mijn moeder en ik ben toen met mijn kinderen nog eens bij haar geweest, aan het eind van de Jaagweg, om met ze geitenmelk te drinken. Ze had nl. in een klein hokje een geit. Het ging haar later beter. Ze kreeg (kocht) een nieuw huisje aan de nieuwe weg naar Zuiderwou.

Over die armenzorg wil ik nog wel wat schrijven. Mijn vader kon er zich dood aan ergeren. Toen Neel Breek nog heel klein was, was haar moeder al weduwe. Ze had nog drie of vier betrekkelijk kleine kinderen en lag eens middenin de vorstwinter in een ijskoud huis met een gemene pneumonie. Mijn vader kreeg amper hulp voor haar, ook al vanwege het aloude beroep. Maar wie de 'heren' van het weeshuis met stroop smeerde, kreeg alles. Mijn vader kende sommige heren uit de kerk uit zijn praktijk met heus niet mooie ziekten.

Als kind kwam ik vaak in 't weeshuis. Indertijd stierf op Zuiderwou de moeder (weduwe) van Ma, Anne en Jan Lafargue. Die werden door 't kerkbestuur te Zuiderwou uitbesteed in 't Broeker weeshuis. Mijn vader droeg me op me met Ma die van onze leeftijd was, te bemoeien om haar beetje 'erin' te krijgen. Ik heb ook wel mogen mee eten in het weeshuis. Dat ging aan de grote keukentafel. Twee gebeden: eerst door het jongste kind (Jan), daarna door vader Eysker. Het was er wel gezellig. In die keuken stond ook de grote 'brijpot' die van onderen met vuur werd gestookt. Twee grote nappen voor de distributie hingen erbij.

Zondags kregen de wezen als 'extra' een schepje suiker in de melk en water dat ze in plaats van thee kregen. Als er uitvoeringen waren, kregen de wezen vrijkaartjes zodat ze weleens vaker ergens naar toe mochten als wij. Bij bruiloften werden ook de wezen niet vergeten (heb ik ook nog gedaan, al waren er toen vrijwel geen wezen meer, maar oudjes).

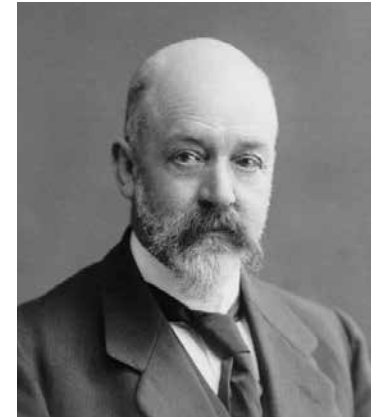
Nu nog even over het oudste beroep. Sommige vrouwen gingen maandagochtends naar Amsterdam, naar de korte Nieuwendijk. Daar waren 'dergelijke cafés' (nog wel geloof ik). Ze verdienden daar dan wat bij en kwamen 's middags terug. Ik herinner me dat ik eens in de tijd dat ik de praktijk waarnam bij een zuster van vrouw Wiedemeyer een miskraam opruimde. Natuurlijk werd er weinig over gesproken. Alleen aan 't einde: "Is nu alles weer in orde? Och, ik ben nog zo jong en 't is zo makkelijk en gauw verdiend". (Ze was op 22 jaar weduwe met vier kinderen). Ze ventte met manufacturen, maar wat zal dat en de diaconale steun belopen hebben? En 't was er keurig in huis. Later kreeg ze een onecht kind.

Parrée maakte de diagnose en durfde het haar niet te zeggen (ze wist het natuurlijk allang). Hij kwam bij mijn vader en vroeg raad. Die ried hem aan te zeggen: "Als u geen weduwe was, zou ik zeggen...enz." Toen kwam het hoge woord vanzelf. Ze had gehoopt dat deze man haar zou trouwen, maar dat liep mis. Er is veel leed in de wereld.

Dan was er vrouw Lof, die 't zo naar vond dat iedereen kon zien 'dat meneer van de armen bij haar kwam'. Hij moest dan nl. de medicijnflesjes met een rood kapje voorzien (anders goud) en de poeders niet in doosjes maar in pakjes afleveren. Hij mocht deze zo flinke vrouw die nooit schulden maakte met veel kinderen, graag en sprak af: als Cor 's zomers meer verdient, breng je me wekelijks als 't kan maar wat, dan zijn we kiet. Het triomfante-lijke gezicht van Dirk als hij zo zomers eens twee kwartjes in een papertje kwam brengen, vergeet ik nooit. (NB)

De notabelen

Dan had je natuurlijk de burgemeester, dominee, dokter, onderwijzers, gemeentesecretaris, allemaal import. De burgemeester wisselde nogal eens, betekende meestal niet zo veel, vriendjespolitiek denk ik. Gemeentesecretaris Van Engelenburg trouwde met een Broekse en burgerde daardoor in. Pa en Oom dokter waren heel erg verknocht aan Broek en zochten het nooit verder, namen daardoor nogal een belangrijke positie in. Trouwens, van de drie onderwijzers was er maar één die steeds wisselde, de tweede was ook een oude, meester Bleeksmas, eveneens met een Broekse getrouwd, en de onderwijzeres juffrouw Donker was er als jong meisje gekomen en bleef ook, tot Pa gepensioneerd werd.

Gemeentesecretaris Van Engelenburg

Eigenaardig dat de dominee zo weinig betekende. Het dorp was erg onkerks. Behalve de Vrij-zinnig Protestantse kerk was er geen enkele secte. Eén katholiek gezin. De kerk was 's zondags praktisch leeg. Wij hadden er onze eigen stoel die ook altijd leeg was. Toen we groter werden, zei Moe dikwijls: "Waarom gaan jullie nooit eens? Ik vind het zo naar dat die stoel altijd leeg staat."

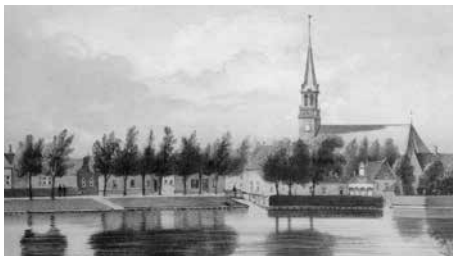
Zondagsavonds was er geen dienst. Daarom was Oudejaarsavond zo'n plechtigheid. Het klokgelui, het licht uit alle ramen. Aan onze kant van de kerk waren er een paar mooie gebrandschilderde. Dan wilden we wel heen en dan na de dienst de oliebollen thuis.

Er waren 's winters altijd op woensdagavond half zeven kerkdiensten voor de stadvaartsboeren. Deze werden in mijn jeugd heus nog wel aardig bezocht en ik heb er fijne herinneringen aan: het intiem verlichte kerkje, de reuk van de stoven. Laatst ben ik met Chris nog eens in de kerk geweest op een middag en ben op mijn oude stoel gaan zitten en heb herdacht hoe ellendig ik het vond met mijn vader in de bank naast Jaap Wagemaker te moeten zitten. Geen meisje zat in een mannenbank. (NB)

Wordt vervolgd

De bovenstaande 2 litho's 'lopen in elkaar over'

Geschonken litho's

Annelies Mes, geboren en getogen in Broek in Waterland maar nu woonachtig in Amsterdam, heeft Historische Vereniging Oud Broek in Waterland drie schitterende litho's geschonken. De litho's zijn tijdelijk te zien in De Speeltoren in Monnickendam.

Wachtkamer tramstation

Broek in Waterland. Wij zijn verstoken van een wachtkamer aan ons station. De eigenaar van het café heeft het loket, voor het nemen van vervoerbiljetten buiten aan zijne woning aangebracht en te kennen gegeven, dat zijne lokaliteit, niet meer als wachtlokaal zal worden bezigt. De passagiers zullen dus genoodzaakt zijn in de vrije lucht de komst van de tram af te wachten. Gedurende de zomermaanden is dit niet zoo onaangenaam maar hoe in het najaar en den winter? Ons plaatsje met zijn druk verkeer zal toch niet van een geschikt wachtlokaal blijven verstoken? Wij vertrouwen, dat de directie der N. H. Tramwegmaatschappij maatregelen beraamt om tot een, voor het publiek gewenschte oplossing te komen.

Bron: Goedkoope Purmerender Courant, 13 juli 1910

Bovenkaak gevonden

Broek in Waterland. Op de tramlijn tusschen Broek en Monnickendam is gevonden een geheel gaaf damesgebit (bovenkaak). Inlichtingen verstrekt de Gemeenteveldwachter

Bron: De Waterlander, 9 december 1916

Eerste gaslicht

Te Broek in Waterland is het eerste gaslicht gebrand. Op de boerderij van den Heer J. de Boer Az. In den Broekermeer aldaar, is een brongasleiding aangelegd. Door houten pijpen welt van eene diepte van 80 voet het water vermengd met brongas, met kracht naar boven. De wel geeft naar schatting 80 liter per minuut, zoodat voor langen tijd een voldoende water-gastoevoer zal kunnen worden tegemoet gezien. Aangezien aldaar veel brongas in den bodem zit, zal deze eerste aanleg mogelijk wel door andere worden gevolgd.

Bron: Het Nieuws van den Dag: Kleine Courant, 24 september 1903

Stratenschouw

Broek in Waterland. De stratenschouw voor deze gemeente is als volgt bepaald: te Broek in Waterland op Zaterdag 25 mei en te Zuiderwoude en Uitdam op Vrijdag 24 mei a.s. Een ieder zorgt, dat zijn straat gewied, geschrabd en voldoende met zand is ingeveegd. Het maximum der overtreding bedraagt f 10 boete of 3 dagen hechtenis.

Bron: Schuitemakers Purmerender Courant, 12 mei 1907

Ingezonden brief

Ook familie Muis woonde aan de Verdeek

*Beste redactie,
Met veel plezier heb ik het artikel over de familie Honingh in oudbroek.nl van september gelezen. Dit is voor mij ook een fijne jeugdherinnering daar ik als kind heel veel, met name 's zondagsmiddags, bij de familie Honingh speelde. Zo heb ik o.a. met de jol van "opoe Kollen" nog leren roeien. Ik miste echter bij onderwerp bebouwing van de Verdeek het kleine boerderijtje waar de familie Muis heeft gewoond.*

Dit boerderijtje stond op vrij korte afstand (ong. 50 meter) van de boerderij van de familie Honingh, nabij de hier nog staande bomen. Ik kwam hier heel vaak met mijn vader op visite, daar hij hier tijdens de oorlogsjaren, op aanraden van buurman Breedijk, ondergedoken heeft gezeten. De familie Muis is later naar Nijkerk verhuisd, waar wij hen elk jaar bezochten.

Ik hoop dat deze "aanvullende" informatie voor U nog aanleiding is om dit in de volgende uitgave van het blad "Oud Broek.nl" te vermelden. Hiervoor alvast mijn hartelijke dank.

Met vriendelijke groet, Ina van der Made - van de Stadt

Historische Vereniging Oud Broek in Waterland telt 522 leden

Historische Vereniging Oud Broek in Waterland heeft 522 leden, van wie er tachtig buiten ons dorp wonen. "Een geweldig mooi aantal," zegt bestuurslid Jan Maars, "maar eigenlijk zou iedereen lid moeten zijn. Samen kunnen we meer bereiken, als we de schoonheid van ons dorp willen behouden zonder ons af te sluiten voor vernieuwingen." Jan Maars heeft in september flyers in de bus gedaan bij niet-leden. "Ik vroeg me af of dat een goed idee was, maar Sandra Hoetmer die altijd helpt oudbroek.nl te verspreiden, trok me over de streep. Het viel goed: we kregen veertig nieuwe leden."

Ook een stukje in de Broeker Gemeenschap en een artikel in Prettig Weekend leidde tot aanmeldingen. "Er zijn jonge nieuwkomers, die denken dat de vereniging is bestemd voor oudere inwoners. Maar nee, juist jongeren, die hier zijn komen wonen omdat ze het dorp zo mooi vinden, zijn welkom," zegt Jan. "We hebben hen hard nodig. Willen we iets voor elkaar krijgen of tegenhouden, dan moeten we allemaal samenwerken."

Oud-strijder overleden

Broek in Waterland. Te Broek in Waterland is overleden de heer W. Houtman, de laatste die overgebleven oud-strijders van 1830.

Het nieuws van den Dag: Kleine Courant, 25 februari 1890

Werkzaamheden Havenrak

Broek in Waterland. Nadat het heiwerk gereed is, wordt met spoed gewerkt aan het

betimmeren van de walbeschoeiing langs het Havenrak. Een gedeelte muur is reeds gereed en geeft ons de verzekering dat de havenkant door dit werk verbazend zal opknappen. Deze week wordt het brugje bij Schering (N-H) onder handen genomen en geheel vervangen door een brug van beton met ijzeren leuningen. Daardoor zal voor rijtuigen het verkeer een dag gestremd zijn.

Goedkoope Purmerender Courant, 12 september 1906

***Vereniging Oud Broek in Waterland
wenst alle medewerkers en leden
gezellige kerstdagen en een
opbouwend en gezond 2018!***

